

ОБ'ЄКТНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ НОМІНАЦІЙ ХВОРОБ ТВАРИН

Ю. Г. РОЖКОВ, доктор філософії з філології, старший викладач,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: yuriev694@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6830-9130>

Анотація. Стаття присвячена вивченню особливостей об'єктної категоризації у ветеринарній термінології на позначення хвороб тварин. Актуальність статті зумовлена потребою вивчення об'єктної категоризації у формуванні, структуруванні та функціонуванні англійської термінології ветеринарної медицини, зокрема термінів на позначення хвороб тварин. Матеріалом дослідження слугували англійськомовні ветеринарні терміни, що номінують хвороби тварин, отримані методом суцільної вибірки з спеціалізованих словників. Аналіз проводився з використанням дефініційного, семантичного, категоріального і концептуального методів дослідження.

Категорія ОБ'ЄКТ знаходить широке застосування у ветеринарній термінології, оскільки є однією з базових категорій для класифікації понять, які номінуються термінами на позначення хвороб тварин. Терміни, що репрезентують категорію ОБ'ЄКТ, розподіляються на три групи: 1) терміни на позначення уражених анатомічних об'єктів; 2) терміни на позначення патологічних об'єктів; 3) терміни на позначення хвороб певних тварин. Автором репрезентуються групи номінацій, що співвідносяться з категорією ОБ'ЄКТ. Отже, категорія ОБ'ЄКТ знаходить широке застосування у ветеринарній термінології, оскільки є однією з базових категорій, що грають важливу роль як в народженні наукового концепту, так і в формуванні найменування, яке його відображає.

Ключові слова: об'єктна категоризація, ветеринарна термінологія, класифікація, хвороби тварин.

Актуальність дослідження. Вивчення процесів категоризації природних об'єктів і явищ та способів їх відображення в мові є однією з центральних проблем когнітивної семантики, оскільки категоризація безпосередньо пов'язана з глобальною проблемою теоретичної лінгвістики в співвідношенні когнітивних і мовних структур. У термінології різних наукових дисциплін і їх предметних сфер існує свій власний набір категорій. Концептуальна сфера клінічної ветеринарної медицини характеризується такими гносеологічними категоріями, як категорії часу, простору, об'єкта, причини, процесу, ознаки, кількості, суб'єкта.

Однією з важливих категорій для термінології ветеринарії є категорія об'єкта. Сучасна когнітивна наука дозволяє нам з нових позицій поглянути на поняття «об'єкт» з психологічного, філософського та лінгвістичного поглядів. Організм тварини може також бути представлений як об'єкт з усіма його характерними ознаками цілісності і одночасно подільності.

З огляду на це, актуальність нашої статті зумовлена потребою вивчення об'єктної категоризації у формуванні, структуруванні та функціонуванні англійської термінології ветеринарної медицини, зокрема термінів на позначення хвороб тварин.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення процесів категоризації і способів їх відображення в мові отримало свій розвиток в численних роботах відомих зарубіжних та вітчизняних лінгвістів-когнітологів Дж. Лакоффа, Р. Лангакера, Л. Талмі, М. Філлмора, Е. Рош, Р. Джекендоффа, Е. Біляївської, Г. Бондарчука О. Кубрякової, В. Дем'янкова, Н. Болдирєва, З. Попової, Й. Стерніна, В. Новодранової, В. Ірісханової та ін.

Про актуальність дослідження проблеми категоризації у сферах медицини і ветеринарії свідчать численні праці О. Бекішевої [1]; О. Кисельової [2]; В. Лашкула [4], Ю. Рожкова [5; 6], О. Сиротіної [7].

Незважаючи на велику кількість лінгвістичних досліджень, присвячених ветеринарній термінології, її об'єктна категоризація не отримала достатнього висвітлення.

Мета статті – вивчити об'єктну категоризацію англійськомовної терміносистеми хвороб тварин.

Матеріалом дослідження слугували англійськомовні ветеринарні терміни, що номінують хвороби тварин, отримані методом суцільної вибірки із спеціалізованих словників Concise Veterinary Dictionary [8], Dorland's illustrated medical dictionary [12], Black's Veterinary Dictionary [10], Dictionary of Veterinary Nursing [11], словник епізоотологічних термінів [3].

Аналіз проводився з використанням семантичного, категоріального і концептуального методів.

Результати. Одним із принципів класифікації хвороб є об'єднання груп захворювань на основі об'єктної категоризації. Визначаючи категорію ОБ'ЄКТ, необхідно підкреслити, що він прямо пов'язаний зі сприйняттям його окремим індивідом та

загальною системою людських знань про світ. Організм тварини може також бути представлений як об'єкт з усіма його характерними ознаками цілісності і одночасно подільності. Крім того, всі хвороби тварин так чи інакше пов'язані з зоологічними об'єктами (видами тварин). Нижче, на рис., наведено структуру категорії ОБ'ЄКТ для номінації хвороб тварин в англійській мові.

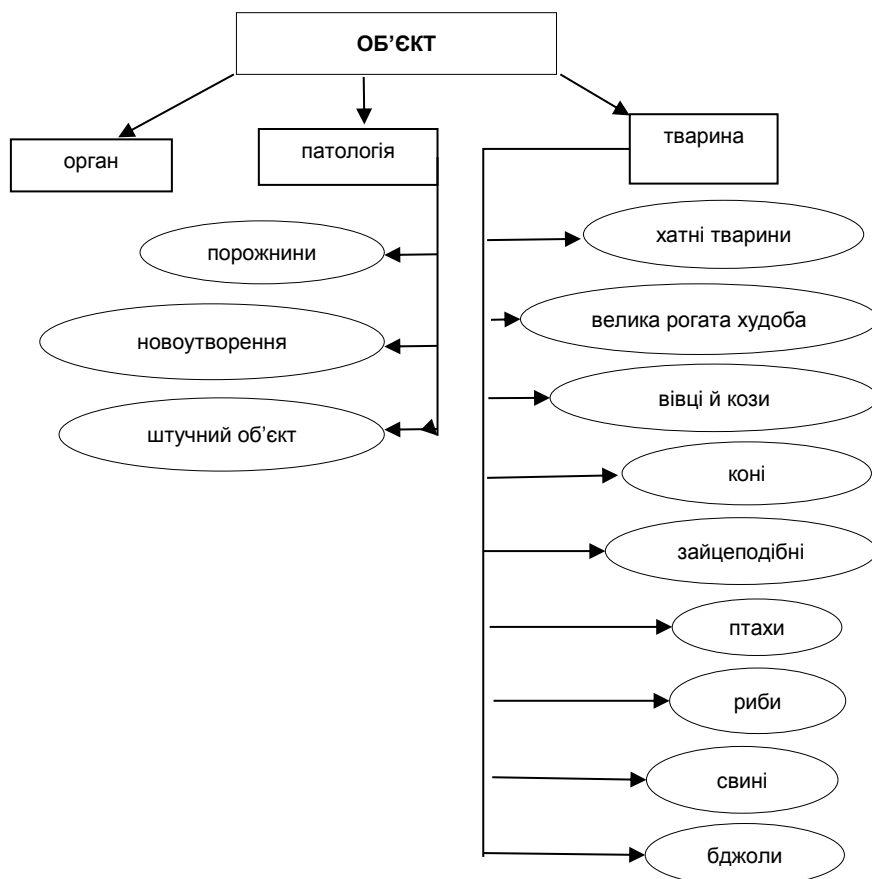

Рис. Структура категорії ОБ'ЄКТ

Отже, терміни, що репрезентують категорію ОБ'ЄКТ, можна поділити на три групи: 1) терміни на позначення уражених анатомічних об'єктів; 2) терміни на позначення патологічних об'єктів; 3) терміни на позначення хвороб певних тварин. Група номінацій, що співвідноситься з цією категорією, є однією з репрезентативних. Розглянемо групи номінацій, що співвідносяться з категорією ОБ'ЄКТ, докладніше.

Перша група – терміни на позначення уражених анатомічних об'єктів – представлена термінологічними одиницями, які номінують захворювання на основі анатомічної локалізації (abdomen diseases – хвороби черевної порожнини, diseases of the digestive system – хвороби травної системи, diseases of the heart and blood vessels – хвороби серця і судин,

diseases of urinary ways – захворювання сечовивідних шляхів, diseases of reproductive system – захворювання репродуктивної системи тощо) [3, с. 14].

У наведених прикладах вказівка на анатомічний об'єкт є основною топографічною ознакою, за якою класифікують клінічний термін. Типовими лексичними репрезентантами уражених анатомічних об'єктів у досліджуваній термінології є багатоконпонентні і похідні терміни на позначення хвороб тварин. Вказівка на уражений анатомічний об'єкт може здійснюватися за допомогою лексичних і словотворчих засобів: в англійських термінах (heart failure – серцева недостатність); у частково англійських термінах із залученням асимільованих класицизмів (vestibular disease –

вестибулярне захворювання), а також за допомогою грецьких терміноелементів (pancreatitis – панкреатит від грец. pancreas – підшлункова залоза). Для вираження локальних ознак вживаються афіксальні морфеми, які уточнюють місце ураження в анатомічному об'єкті. До них відносяться префікси грецького (endo-, exo-, pan-, hemi-, epi-, para-) і латинського (infra-, intra-, sub-, retro-, inter-) походження [3, с. 25].

Друга група термінів, що репрезентують категорію ОБ'ЄКТ, – терміни на позначення патологічних об'єктів – відображають прототипні концептуальні ознаки. Більшість термінів репрезентує наявність у концептуальній структурі ознаки результату певної дії або впливу надприродних сил. Другою прототипною концептуальною ознакою є відображення в терміні форми патологічного об'єкта, що номінується називанням геометричних характеристик (cyst – кіста, fistula – свищ, фістула), так і шляхом порівняння (hunch – горб, papilloma – папілома) [7, с. 125].

Терміни на позначення патологічних об'єктів розподіляються на кілька тематичних підгруп: 1) назви патологічних порожнин; 2) назви пошкоджень тканин і органів; 3) назви шкірних патологічних об'єктів; 4) назви вад і новоутворень; 5) назви конкрементів і патологічних утворень; 6) назви штучних об'єктів.

1. До назв патологічних порожнин відносяться такі терміни: abscess – абсцес, hernia – грижа, aneurysm – аневризма, cyst – кіста і терміноелемент – meta [11, с. 179].

2. Назви пошкоджень тканин і органів представлені як термінами англomовного походження (wound – рана; ulcer – виразка; scar – рубець; bed sore, decubital ulcer, pressure sore – пролежень; grazed wound, abraded wound – садно), так і іншомовного (fistula – свищ, cicatrix – шрам, erosion – ерозія, infarct – інфаркт, infiltration – інфільтрація) [12, с. 222].

3. Назви шкірних патологічних об'єктів представлені численними термінами англomовного (wart – бородавка, blister – пухир, agnails – задири, bead – бульбашка, birthmark – родимка) і термінами греко-латинського походження (callus – мозоль, nodule – вузлик, comedo – вугор, pustule – прищ, anbury (вет.) – фурункул у худоби, papilloma – папілома, papule – папула, petechia – петехія, roseola – розеола, eczema – екзема). Приклади: roseola (лат. roseola – трояндочка) – одна з форм інфекційного висипу – невеликі округлі добре оконтуровані червоні плями, що викликані запальною гіперемією судин шкіри і зникають при натисканні [7, с. 212]; furuncle – (чиряк, фурункул) furuncle від лат. fur, furis – злодій, furunculus – злодюжка I століття до н. е.; пізніше «відросток на виноградній лозі», у I

століття н. е. з'являється у значенні «чиряк», наукова дефініція – гостре гнійно-некротичне запалення фолікула волоса і навколишньої тканини, викликане стафілококом [9, с. 204].

4. Назви вад і новоутворень як відображення категорії об'єкта можуть бути представлені англomовними термінами (hunch – горб, spur – зоб, spur – шпора і под.) і термінами іншомовного походження (polyp – поліп, caruncle – карбункул тощо). Наприклад, термін polyp (поліп від грец. poly (багато) + pus (нога) = багатоніжка) має значення доброякісної епітеліальної пухлини слизових оболонок (часто у формі об'ємного утворення на ніжці) [8, с. 389].

5. Назви конкрементів і патологічних утворень. Термін concretion (зрощення) запозичений з латинської мови (concrētōn-, concrētō – утворення чогось твердого) позначає «щільне утворення в порожнинах або тканинах тіла» [11, с. 135].

Назви конкрементів утворюються переважно синтаксичним способом з використанням термінокомпонента calculosus – калькульозний (лат. calculus – камінь), наприклад, urinary calculus – сечовий камінь, biliary calculus – жовчний камінь, renal calculus – нирковий камінь; або із застосуванням термінокомпонента lith- (грец. lithus – камінь), наприклад, nephrolith – нефроліт, uroliths – уроліт.

Зазначені терміноелементи lith- і calculus знаходять застосування в назвах захворювань, пов'язаних з утворенням конкрементів (nephrolithiasis – нефролітіаз, calculus cholecystitis – калькульозний холецистит і take ін.) [7, с. 120].

6. До складу назв штучних об'єктів, що знаходяться в організмі, входять терміни: implant – імплантат; prosthetic appliance, prosthesis – протез. Наприклад, термін *protez* утворений від грец. protithemi (ставити спереду) і позначає штучний заміник відсутнього органу або структури [12, с. 201].

До третьої групи термінів, що співвідносяться з категорією ОБ'ЄКТ, належать терміни, які вказують на відношення хвороби до певної тварини, тобто вказують на об'єкт хвороби (тварину). Термінологічні одиниці, які диференціюють хвороби за видами тварин, розподіляються на дев'ять підгруп: 1) хвороби хатніх тварин; 2) хвороби великої рогатої худоби; 3) хвороби овець та кіз; 4) хвороби коней; 5) хвороби зайцеподібних; 6) хвороби птахів; 7) хвороби риб; 8) хвороби свиней; 9) хвороби бджіл.

1. До назв хвороб хатніх тварин належать такі: Canine influenza собачий грип; Canine coronavirus – коронавірус собак, Feline leukaemia – котячий лейкоз, Feline juvenile osteodystrophy – котяча ювенальна остеодистрофія, Feline influenza – котячий грип, Feline stomatitis – котячий

стоматит, Malignant jaundice of dogs – злоякісна жовтяниця собак [9, с. 45].

2. Назви хвороб великої рогатої худоби представлені термінами: Bovine ephemeral fever – ефемерна лихоманка великої рогатої худоби, Bovine spongiform encephalopathy – спонгіформна енцефалопатія великої рогатої худоби, Malignant catarrhal fever – злоякісна катаральна лихоманка, Bovine tuberculosis – туберкульоз жуйних, Bovine babesiosis – бабезіоз жуйних, Bovine brucellosis – бруцельоз жуйних, Mad cow disease – коров'ячий сказ [8, с. 99].

3. Назви хвороб овець та кіз як відображення категорії об'єкта представлені такими англomовними термінами: Malignant aphtha of sheep – злоякісна язва овець, Nairobi sheep disease – найробіанська хвороба овець, Contagious caprine peluorpnemonia – контагіозна плевропневмонія кіз, Caprine arthritis – артрит кіз, Sheep pox and goat pox – віспа овець і кіз, Bradzot in sheep – браздот овець [9, с. 12].

4. До назв хвороб коней відносяться такі терміни: Contagious equine metritis – контагіозний метрит коней; Equine scabies – короста коней, Equine influenza – кінський грип, Equine suffocation or cold – задуха або застуда коней [11, с. 121].

5. Назви хвороб зайцеподібних відображені у таких термінологічних одиницях: Rabbit haemorrhagic disease – геморагічна хвороба кролів, Rabbit calicivirus disease – каліцівірусна хвороба кролів [12, с. 66].

6. Назви хвороб птахів представлені термінами: Avian chlamidiosis – хламідіоз птахів, Fowl pox – пташина віспа, Fowl typhoid – пташиний тиф, Avian tuberculosis – пташиний туберкульоз, Crazy chick disease – аліментарна енцефаломалія курчат, Fowl cholera –

пташина холера, Quail bronchitis – перепелиний бронхіт [3, с. 41].

7. До назв хвороб риб відносяться такі терміни: Spring viraemia of carp – весіння вірусемія карпів, Red sea bream iridoviral disease – ірідовірусна хвороба риб Червоного моря [11, с. 55].

8. Назви хвороб свиней представлені термінами: Atrophic rhinitis of swine – атрофічний риніт свиней, Porcine brucellosis – бруцельоз свиноподібних, Porcine cysticercosis – цистицеркоз свиноподібних, Greasy pig disease – перакетоз свиней, Swine dysentery – дизентерія свиней, Reproductive and respiratory syndrome of pigs – репродуктивно-респіраторний синдром свиней, Swine influenza – свинячий грип, Swine dysentery – дизентерія свиней, Swine fever – свиняча чума [3, с. 71].

9. До назв хвороб бджіл відноситься термін Acariosis of bees – акаріоз бджіл [3, с. 71].

Висновки і перспективи. Отже, категорія ОБ'ЄКТ знаходить широке застосування у ветеринарній термінології, оскільки є однією з базових категорій, що грають важливу роль, як в народженні наукового концепту, так і в формуванні найменування, яке його відображає. Об'єктна категоризація є одним із принципів класифікації хвороб тварин, на основі якого реалізується процес пізнання об'єктів ветеринарної медицини, а також формування, структурування та функціонування англійської термінології на позначення хвороб тварин.

Перспективу наукових досліджень убачаємо у виявленні набору мовних засобів в англійській мові, що використовуються для вербалізації категорії категорія ОБ'ЄКТ в термінології на позначення хвороб тварин.

Список використаних джерел

1. Бекишева Е. В. Формы языковой репрезентации гносеологических категорий в клинической терминологии. (Автореф. дис. д-ра филол. Наук). Москва. 2007. 50 с.
2. Кісельова О. Г. Мовні засоби категорії «причина-наслідок» у нозологічних одиницях. *Studia Linguistica*. 2012. 6 (1). С. 107-110
3. Недосєков В. В., Литвин В. П., Поліщук В. В., Мельник В. В., Гомзиков О. М., Мартинюк О. Г. Словник епізоотологічних термінів. Київ. ВД РЯБІНА. 2014. 90 с.
4. Лашкул В. А. Гносеологічна категорія ознаки в англійській епізоотологічній термінології. *Міжнародний філологічний часопис*. 2021. Випуск 12 (3). С. 85-89.
5. Рожков Ю. Г. Категория каузальности в англоязычной терминосистеме болезней животных. *Studia Humanitatis*. 2021. №3. URL: <http://st-hum.ru/content/rozhkov-yug-kauzalnaya->

[kategorizaciya-angloyazychnoy-terminosistemy-bolezney-zhivotnyh](http://st-hum.ru/content/rozhkov-yug-kauzalnaya-)

6. Рожков Ю. Г. Концептуальні категорії термінів на позначення хвороб тварин в англійській мові. *Міжнародний філологічний часопис*. 2021. Випуск 12 (1). С. 108-112

7. Сиротина Е. А. Категории пространства и времени в англоязычной терминологии ветеринарной медицины. *Studia Humanitatis*. 2020. № 3. <http://st-hum.ru/en/node/952>

8. Brown C. M., Hogg D. A., Kelly D. F. *Concise veterinary dictionary*. Oxford: Oxford University Press. 1988. 250 p.

9. Edward B. Black's *Veterinary Dictionary*. London. Bloomsbury. 2015. 514 p.

10. Habif T. P. *Furuncles and carbuncles. Clinical Dermatology: A Color Guide to Diagnosis and Therapy*. Philadelphia. Mosby. 2004. 307 p.

© Ю. Г. Рожков

11. Lane D. R., Guthrie, S., Griffith S. Dictionary of Veterinary Nursing. Amsterdam. Elsevier Health Sciences. 2007. 303 p.

12. Taylor E. J. Dorland's illustrated medical dictionary. Toronto. WB Saunders. 1988. 630 p.

References

1. Bekisheva, E. V. (2007). Formy yazikovoi reprezentatsii gnoseologicheskikh kategoriy v klinicheskoy terminologii [Forms of language representation of gnoseological categories in the clinical terminology] (Avtoref. dis. d-ra filol. nauk). Moscow. 50 p.

2. Kiselova, O. G. (2012). Movni zasobi kategorii «prichina-naslidok» u nozologichnih odyntsiyah [Language means of categories cause-result in nosological units]. Studia Linguistica. 6 (1) P. 107-110.

4. Nedosekov, V. V., Litvin, V. P., Polischuk, V. V., Melnik V. V., Gomzikov O. M., Martinyuk, O. G. (2014). Slovník epizootologických terminů [Dictionary of veterinary terms]. Kyiv. VAT Ryabina. 90 p.

3. Lashkul, V. (2021). Gnoseological category of sign in the English epizootological terminology. International journal of philology. Vol. 12 (3). P. 85-89.

5. Rozhkov, Yu. G. (2021). Kategoriya kauzalnosti v angloyazychnoy terminosisteme bolezney zhivotnykh [Category of causation in the

English terminological system of animal diseases]. Studia Humanitatis. №3. URL: <http://st-hum.ru/content/rozhkov-yug-kauzalnaya-kategorizaciya-angloyazychnoy-terminosistemy-bolezney-zhivotnykh>

6. Rozhkov, Yu. G. (2021). Kontseptualni kategoriyi terminiv na poznachennya khvorob tvaryn v angliyskiy movi [Conceptual categories of terms denoting animal diseases in English]. International journal of philology. Vol. 12 (1). P. 108-112.

7. Sirotina, O. O. (2020). Kategorii prostranstva i vremeni v angloyazychnoy terminologii veterinarnoy meditsiny [Categories of space and time in the English terminology of veterinary medicine]. Studia Humanitatis. №3. <http://st-hum.ru/en/node/952>

8. Brown, C. M., Hogg, D. A., Kelly, D. F. (1988). Concise veterinary dictionary. Oxford: Oxford University Press. 250 p.

9. Edward, B. (2015). Black's Veterinary Dictionary. London. Bloomsbury. 514 p.

10. Habif, T. P. (2004). Clinical Dermatology: A Color Guide to Diagnosis and Therapy. Philadelphia. Mosby. 307 p.

11. Lane, D. R., Guthrie, S., Griffith S. (2007). Dictionary of Veterinary Nursing. Amsterdam. Elsevier Health Sciences. 303 p.

12. Taylor, E. J. (1988). Dorland's illustrated medical dictionary. Toronto. WB Saunders. 630 p.

OBJECT CATEGORIZATION OF THE ENGLISH NOMINATIONS FOR ANIMALS DISEASES

Yu. H. Rozhkov

Introduction. The article is devoted to the study of features of object categorization in veterinary terminology for animal diseases. The relevance of the article is due to the need to study the object categorization in the formation, structuring and functioning of the English terminology of veterinary medicine, in particular the terms for animal diseases. The analysis was performed using definitive, semantic, categorical and conceptual research methods.

The purpose of the research is to study object categorization of the English terms for animal diseases.

Materials and methods of research. English veterinary terms that name animal diseases, obtained by the method of continuous sampling from specialized dictionaries were chosen as the material for research

Results of the research. The category OBJECT is widely used in veterinary terminology, as it is one of the basic categories for the classification of concepts that are nominated by terms for animal diseases. Terms representing the category of OBJECT are divided into three groups: 1) terms for affected anatomical objects; 2) terms for pathological objects; 3) terms to indicate the diseases of certain animals. The author represents groups of nominations that correspond to the category OBJECT. Thus, the category of OBJECT is widely used in veterinary terminology, as it is one of the basic categories that play an important role in the formation of a scientific concept, as well as in the formation of the name that reflects it.

Conclusions. Object categorization is one of the principles of classification of animal diseases, on the basis of which the process of cognition of objects of veterinary medicine is realized, as well as the formation, structuring and functioning of English terminology for animal diseases.

We see the prospect of research in identifying a set of language tools in English that are used to verbalize the category OBJECT in the terminology for animal diseases.

Key words: object category, veterinary terminology, classification, animal diseases.